

ALICJA WIECHEĆ

PREZYDENT RP

WSZYSTKO, CO NALEŻY WIEDZIEĆ

STOWARZYSZENIE
RACJA

ALICJA WIECHEĆ

PREZYDENT RP

WSZYSTKO, CO NALEŻY WIEDZIEĆ

SZCZECIN 2025

Spis treści

Przedmowa	04
Jak było kiedyś?	06
Prezydent w innych państwach	08
Rola prezydenta	09
Wybory i funkcjonowanie	14
Jak podjąć decyzję?	16

Przedmowa

Wybory prezydenckie zaliczają się do tych, które budzą emocje i względnie duże zainteresowanie – frekwencja zawsze wynosiła ponad 50% (z wyjątkiem pierwszych tur w 2005 i 2015, gdzie spadła lekko poniżej tego wyniku). Przyczynia się do tego ich specyfika – oddajemy głos na osobę, której towarzyszy kampania na szeroką skalę, skupiona tylko na niej, nie partii. Działania napędza ich stawka – zwycięzca bierze wszystko, bo w końcu do obsadzenia jest tylko jedno stanowisko.

Jednocześnie pozycja Prezydenta w Polsce jest skomplikowana. Reprezentuje on państwo na zewnątrz, posiada narzędzia takie jak weto czy możliwość mianowania ambasadorów, które znacząco wpływają na kształt polityki. Z drugiej strony bez zaplecza politycznego jego postulaty nie mają szansy realizacji, przykładowo może korzystać z prawa inicjatywy ustawodawczej, ale bez większości w parlamencie projekt ten upadnie. Taki układ kompetencji jest realizacją zasady trójpodziału i równowagi władz, która uniemożliwia podporządkowanie państwa jednemu z jej członów. Kohabitacja, czyli sytuacja, gdy rząd i prezydent pochodzą z innych obozów politycznych, może potencjalnie utrudniać sprawne funkcjonowanie państwa. Coraz częściej można spotkać się z postulatami reformy tego urzędu i sposobu jego wybierania.

Świadomość obywatelska i wiedza na temat funkcjonowania państwa i polityki w Polsce jest wciąż niska. Do najbardziej znaczących problemów warunkujących to zjawisko zalicza się dezinformację, nieskuteczność lub brak edukacji, a przede wszystkim niskie zainteresowania tematem. 9 na 10 odpowiedzi powieliło minimum jedną z badanych fałszywych informacji, aż 84% z nich zetknęło się z fake newsem. Wprowadzenie przedmiotu Historia i teraźniejszość odebrało szansę na zdobycie wiedzy dotyczącej instytucji i prawa wielu uczniom, pozostałe grupy społeczne

pozostają niezaopiekowane pod tym względem. Szanse na zapoznanie się z tematem zależą od ich indywidualnych chęci. Mniej niż połowa Polaków deklaruje zainteresowanie polityką na średnim poziomie, ale aż ćwierć określa je jako nikłe lub żadne. Okazuje się, że większą skłonność do obserwowania życia publicznego częściej przejawiają osoby starsze niż młode, dysproporcja dotyczy również płci (na korzyść mężczyzn). Niemniej, warto podkreślić, że wśród wszystkich grup następuje tendencja wzrostowa, co daje nadzieję na przyszłość.

Trudno o zrozumienie skomplikowanych mechanizmów rządzących Polską bez znajomości ich źródła. Taka wiedza powinna być jak najszerzej rozpowszechniana i przekazywana w najprostszy sposób, tak, aby z łatwością trafiła do odbiorców. Właśnie ta idea przyświecała mi w procesie tworzenia tej publikacji – popularyzacja tematu Prezydenta RP i jego wyboru. Jesteśmy obywatelami i rzeczywistość wymusza na nas udział w procesach decyzyjnych, które zaważą na jej kształcie. W tym roku przy urnach wskażemy osobę, która będzie odpowiadać za godne reprezentowanie państwa w jego granicach i poza nimi. Przekażemy jej uprawnienia w zakresie stanowienia prawa, powoływania rządu, związane z polityką zewnętrzną, obronnością i sądownictwem. Przez kolejne pięć lat będzie ona najwyższym przedstawicielem Rzeczypospolitej Polskiej i gwarantem ciągłości władzy państwowej.

Zawsze warto oddać głos i zabrać stanowisko w tej istotnej sprawie. Umówmy się na tłumne przybycie do lokali wyborczych. Pierwsza tura odbędzie się osiemnastego maja, termin ewentualnej drugiej wyznaczony jest na pierwszego czerwca. Nie rezygnujemy z tego prawa, nawet jeśli podjęcie decyzji jest dla nas trudne. Trzeba wsiąść do tego autobusu, który zawiezie nas najbliższej określonego celu, mimo że nie bezpośrednio do niego. Dysponujemy narzędziem, dzięki któremu działając wspólnie, mamy wpływ na Polskę – nie wyrzucamy go.

Jak było kiedyś?

Prezydent po raz pierwszy w historii świata pojawił się w Stanach Zjednoczonych w 1787 roku na mocy ich konstytucji, zostanie nim wybrany dwa lata później George Washington. W Polsce zdarzy się to po odzyskaniu niepodległości i uchwaleniu stałej konstytucji. Kształt tego urzędu będzie się zmieniać na przestrzeni lat i jest silnie związany z naszą historią w XX wieku – naznaczoną II wojną światową i komunizmem.

Po 123 latach zaborów odrodzone państwo stoi przed wieloma wyzwaniami – przede wszystkim, należało ukształtować system rządzenia. Nie można było go budować bez demokratycznie wybranych organów i bez żadnych podstaw w prawie – dlatego aby podjąć kroki w tym kierunku, powołano urząd Tymczasowego Naczelnika Państwa. Był to odpowiednik głowy państwa, funkcję tę będzie piastował Józef Piłsudski. Wraz z uchwaleniem przejściowej Małej Konstytucji, na której mocy będzie budowana Rzeczpospolita, z nazwy stanowiska zniknie tymczasowość.

W 1921 zacznie obowiązywać konstytucja marcowa, pierwsza stała ustawa zasadnicza po odzyskaniu suwerenności – na jej mocy w następnym roku prezydentem zostanie Gabriel Narutowicz, wybrany głosami Zgromadzenia Narodowego (czyli połączonych izb Sejmu i Senatu). Jak wiemy z historii, będzie sprawował tę funkcję zaledwie kilka dni – zostanie zamordowany przez Eligiusza Niewiadomskiego, sympatyzującego z środowiskiem endecji. Jego miejsce zajmie Stanisław Wojciechowski, który zrezygnuje ze stanowiska (na rzecz Ignacego Mościckiego) po zamachu majowym w 1926, w wyniku którego władzę obejmie obóz sanacji, sprawując ją w autorytarnym stylu.

Józef Piłsudski, który stał na jego czele, uważał znaczącą pozycję Sejmu za szkodliwą dla Polski, był zwolennikiem silnej prezydentury.

Nic dziwnego, że już w sierpniu do konstytucji zostaną dodane zapisy, umożliwiające głowie państwa rozwiązanie parlamentu i wydawanie dekretów. Był to jednak dopiero początek zmian – celem było uchwalenie zupełnie nowej ustawy zasadniczej, co stanie się dziewięć lat później. Tak zwana konstytucja kwietniowa stanowczo wzmocni pozycję głowy państwa, czyniąc ją odpowiedzialną tylko przed Bogiem i historią. Prezydent mógł mianować premiera i ministrów, zwoływać i rozwiązywać Sejm i Senat, wyznaczać terminy ich sesji, powoływać 1/3 senatorów.

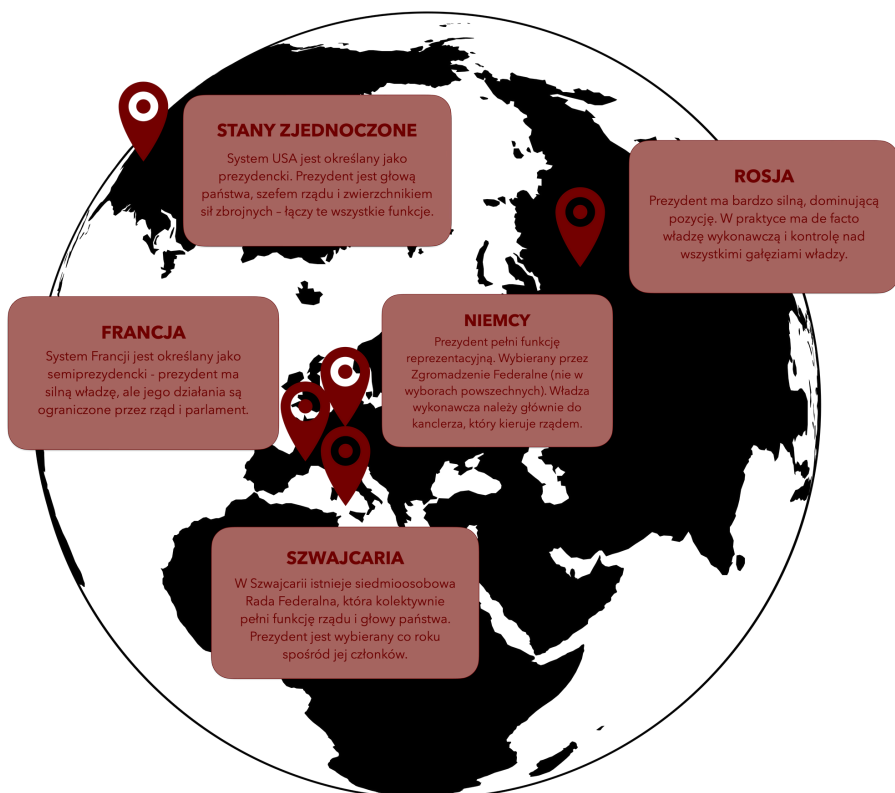
1 września 1939 roku rozpocznie się druga wojna światowa. 17 września, gdy armia radziecka dokonała agresji na Polskę, prezydent, rząd i naczelny wódz przekroczyli granicę rumuńską i zostali internowani. Niedługo później Mościcki przekaze władzę Władysławowi Raczkiewiczowi, który stanie się pierwszym prezydentem na uchodźstwie. Cieszył się on pełnym uznaniem przez społeczność międzynarodową, ale do czasu. W 1945 odbędzie się konferencja jałtańska, podczas której przywódcy ZSRR, UK i USA będą starać się ustalić powojenny ład w Europie. Postanowiono, że zostanie utworzony Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej. Składał się on głównie z komunistów, zyska uznanie państw kosztem władz emigracyjnych. Mimo to, będą one funkcjonować dalej, ostatni prezydent na uchodźstwie zakończy urzędowanie w 1990.

Wspomniana konferencja w Jaltcie zobowiązała nowy rząd do jak najszybszego przeprowadzenia wolnych wyborów parlamentarnych, aby wyłonić demokratyczne władze. Niedość, że odbyły się one dwa lata po wojnie, to jeszcze zostały sfałszowane. Tak ukształtowany Sejm Ustawodawczy uchwalił Małą Konstytucję, na mocy której Prezydentem RP zostanie Bolesław Bierut. W 1952 zostanie uchwalona Konstytucja PRL, wraz z nią urząd prezydenta zostanie zastąpiony Radą Państwa.

Rozwiązanie to będzie obowiązywać do 1989, roku przełomowego dla historii Europy Środkowo-Wschodniej, kiedy to rozpocznie się proces odchodzenia od komunistycznej formy rządów, nazywany Jesienią

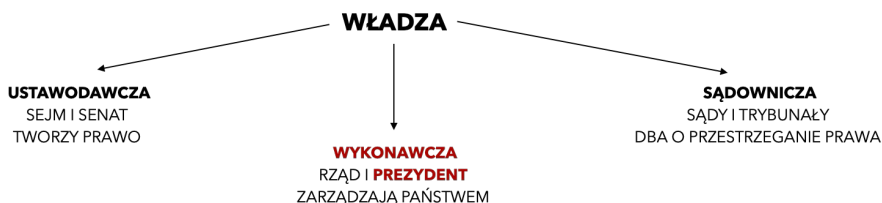
Ludów. Zostanie ona zapoczątkowana właśnie w Polsce obradami Okrągłego Stołu, które dotyczyły zmian ustrojowych. Postanowiono o powrocie Senatu i Prezydenta RP, którym został wybrany przez Zgromadzenie Narodowe generał Wojciech Jaruzelski. Dopiero od 1990 głowa naszego państwa jest wybierana w wyborach powszechnych, było to możliwe dzięki zmienieniu wciąż obowiązującej Konstytucji PRL. Tak został wybrany Lech Wałęsa, Aleksander Kwaśniewski, Lech Kaczyński, Bronisław Komorowski i Andrzej Duda. O tym, kto jako następny będzie pełnić tę funkcję, przekonamy się już w maju lub czerwcu.

Prezydent w innych państwach

Rola prezydenta

- W Polsce władzę można podzielić na trzy typy – ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą. Tę pierwszą sprawuje Sejm i Senat, jej zadaniem jest tworzenie prawa, z kolei o jego przestrzeganie dbają sądy i trybunały w ramach władzy sądowniczej. Prezydent wraz z Radą Ministrów (rządem) sprawują władzę wykonawczą – odpowiada ona za zarządzanie sprawami państwa.

- Funkcjonowanie urzędu prezydenta reguluje Konstytucja w jej piątym rozdziale. Określa ona go przede wszystkim jako najwyższego przedstawiciela Rzeczypospolitej Polskiej, który czuwa nad przestrzeganiem Konstytucji, stoi na straży suwerenności i bezpieczeństwa państwa oraz nienaruszalności i niepodzielności jego terytorium.

Art. 126

- Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej jest najwyższym przedstawicielem Rzeczypospolitej Polskiej i gwarantem ciągłości władzy państwowej.
- Prezydent Rzeczypospolitej czuwa nad przestrzeganiem Konstytucji, stoi na straży suwerenności i bezpieczeństwa państwa oraz nienaruszalności i niepodzielności jego terytorium.
- Prezydent Rzeczypospolitej wykonuje swoje zadania w zakresie i na zasadach określonych w Konstytucji i ustawach.

KOMPETENCJE

- Prezydent w swoich działaniach jest znacząco ograniczony przez instytucję **kontrasygnaty**, czyli wymóg podpisania jego aktów prawnych przez premiera, aby były one ważne. Rozwiązanie to ogranicza jego rolę i wymusza współpracę z szefem rządu.
- Prezydent dysponuje jednak również **prerogatywami** – czyli aktami, które nie wymagają kontrasygnaty, co pozwala mu na w pełni swobodne działanie. Konstytucja wyróżnia ich trzydzieści. Nie oznacza to jednak, że prezydent dysponuje wyłącznie trzydziestoma aktami urzędowymi niewymagającymi kontrasygnaty premiera. Wiele z tych punktów obejmuje więcej niż jedną kompetencję, w związku z czym zakres wyłączeń spod kontrasygnaty jest w rzeczywistości szerszy. Dotyczą one między innymi zarządzania wyborów parlamentarnych, powoływania niektórych stanowisk, inicjatywy ustawodawczej.

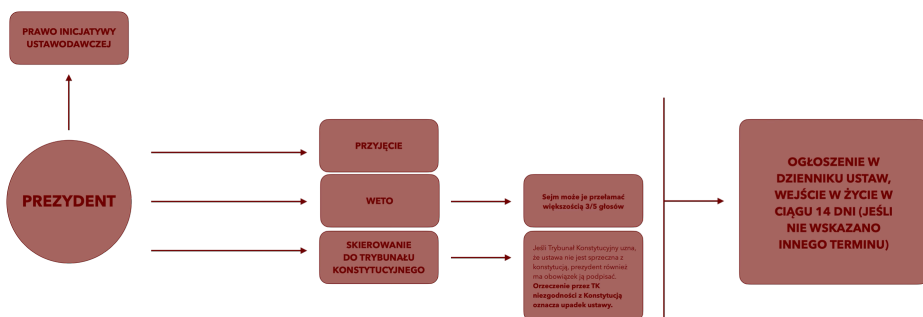
JAKICH OBSZARÓW DOTYKAJĄ KOMPETENCJE PREZYDENTA?

TWORZENIE PRAWA

- Prezydent dysponuje prawem inicjatywy ustawodawczej, czyli możliwością złożenia projektu ustawy, który następnie trafia pod obrady Sejmu. Aby ustawa została uchwalona i weszła w życie, musi uzyskać poparcie większości parlamentarnej.

- Po uchwaleniu ustawy przez parlament Prezydent ma 21 dni na podjęcie wobec niej decyzji. Dysponuje trzema możliwościami. Może podpisać ustawę i zarządzić jej ogłoszenie w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej w ciągu 14 dni (jeśli nie wskazano innego terminu), co kończy proces legislacyjny. Posiada także prawo weta, czyli możliwość odmowy podpisania ustawy. Sejm może weto Prezydenta odrzucić większością 3/5 głosów, w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów. W takim przypadku Prezydent ma obowiązek podpisać ustawę. Trzecią możliwością jest wystąpienie do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem o zbadanie zgodności ustawy z Konstytucją. Jeśli Trybunał uzna, że ustawa jest zgodna, Prezydent musi ją podpisać. Jeśli natomiast orzeknie jej niezgodność, ustawa nie może wejść w życie.

UPRAWNIENIA WOBEC PARLAMENTU

- Zarządza wybory do Sejmu i Senatu
- Zwołuje pierwsze posiedzenie Sejmu i Senatu
- Ma prawo skrócenia kadencji Sejmu (i Senatu) w dwóch przypadkach: obowiązkowo, jeśli Sejmowi nie udało się wyłonić rządu w żadnej z trzech przewidzianych procedur, fakultatywnie – jeśli w ciągu 4 miesięcy od dnia przedłożenia Sejmowi projektu ustawy budżetowej nie zostanie ona przedstawiona prezydentowi do podpisu.

UPRAWNIENIA ZWIĄZANE Z RZĄDEM

- Prezydent desygnuje, czyli wyznacza premiera, który proponuje skład rządu. Musi on uzyskać wotum zaufania, jeśli tak się nie stanie, Sejm powołuje rząd, który prezydent ma obowiązek zatwierdzić. Jeśli to się nie uda, ostatecznym rozwiązaniem jest ponowna desygnacja premiera, którego gabinet może być zatwierdzony mniejszą większością. Jeżeli ta procedura się nie powiedzie, prezydent skraca kadencję Sejmu i zarządza nowe wybory.
- Prezydent zatwierdza zmiany w składzie rządu zaproponowane przez premiera, np. w przypadku dymisji lub powołania nowych ministrów.
- Ma prawo zwołać Radę Gabinetową, aby omówić sprawy szczególnie istotne dla państwa. Składa się ona z rządu obradującego w pełnym składzie pod przewodnictwem prezydenta.

UPRAWNIENIA ZWIĄZANE Z SĄDOWNICTWEM

- Może zastosować prawo łaski, które pozwala na całkowite lub częściowe darowanie kary osobie prawomocnie skazanej.
- Powołuje sędziów na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, oprócz tego I Prezesa Sądu Najwyższego, Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego, Prezesa Trybunału Konstytucyjnego.
- Może wystąpić do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem o zbadanie z konstytucją różnych aktów prawnych (także tych nieprzedkładanych mu do popisu) oraz o rozstrzygnięcie sporu kompetencyjnego pomiędzy centralnymi organami państwa.

POLITYKA ZEWNĘTRZNA

- Prezydent jest najwyższym przedstawicielem RP – funkcja reprezentatywna w polityce wewnętrznej i zewnętrznej. Jednak prowadzenie polityki zagranicznej to kompetencja rządu, a prezydent realizuje tylko jego decyzje.

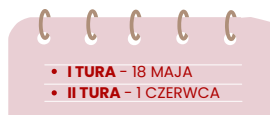
- Prezydent ratyfikuje i wypowiada umowy międzynarodowe, przy czym niektóre wymagają uprzedniej zgody Sejmu i Senatu, zaliczają się do nich te dotyczące pokoju, sojuszy, układów politycznych lub układów wojskowych, wolności, praw lub obowiązków obywatelskich określonych w Konstytucji, członkostwa w organizacji międzynarodowej, znacznego obciążenia państwa pod względem finansowym, spraw uregulowanych w ustawie lub w których Konstytucja wymaga ustawy.
- Prezydent mianuje i odwołuje ambasadorów i innych przedstawicieli RP za granicą, wymaga to jednak kontrasygnaty premiera.
- W razie zagrożenia konstytucyjnego ustroju państwa, bezpieczeństwa obywateli lub porządku publicznego, prezydent na wniosek rządu może wprowadzić stan wyjątkowy na części albo na całym terytorium państwa.
- Jeżeli Sejm nie może się zebrać na posiedzenie, Prezydent postanawia o wprowadzeniu stanu wojny.

OBRONNOŚĆ

- Prezydent jest najwyższym zwierzchnikiem Sił Zbrojnych RP. W czasie pokoju sprawuje on to zwierzchnictwo za pośrednictwem Ministra Obrony Narodowej. Na jego wniosek nadaje odznaczenia wojskowe. Mianuje również na inne wyższe stanowiska.

Wybory i funkcjonowanie

- Prezydent wybierany jest na pięcioletnią kadencję, może sprawować je maksymalnie dwie. Kandydować może osoba, która najpóźniej w dniu wyborów skończy 35 lat i posiada obywatelstwo polskie. Zgłasza go co najmniej 100 tysięcy obywateli posiadających prawo wybierania do Sejmu.

Wybory prezydenckie są powszechne, równe, bezpośrednie, odbywają się w głosowaniu tajnym, zarządza je Marszałek Sejmu. Wygrywa kandydat, który zdobędzie ponad połowę głosów. Jeśli nikt nie uzyska większości – odbywa się II tura (po 14 dniach) z udziałem dwóch kandydatów z najlepszym wynikiem.

TERMINY

- **Do 5 maja** – zgłaszanie zamiaru głosowania korespondencyjnego przez wyborców niepełnosprawnych, w tym za pomocą nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille’a, oraz przez wyborców, którzy najpóźniej w dniu głosowania kończą 60 lat.
- **Do 9 maja** – składanie wniosków o sporządzenie aktu pełnomocnictwa do głosowania przez wyborców niepełnosprawnych oraz przez wyborców, którzy najpóźniej w dniu głosowania kończą 60 lat.
- **Do 13 maja** – składanie przez wyborców przebywających za granicą wniosków o ujęcie ich w spisie wyborców w obwodach głosowania utworzonych za granicą, składanie przez wyborców przebywających na polskich statkach morskich wniosków o ujęcie ich w spisach wyborców w obwodach głosowania utworzonych na tych statkach.
- **Do 15 maja** – składanie przez wyborców wniosków o: wydanie zaświadczenia o prawie do głosowania w miejscu pobytu w dniu wyborów, zmianę miejsca głosowania.

ZAPRZYSIĘŻENIE

- Nowo wybrany prezydent obejmuje urząd po złożeniu przysięgi przed Zgromadzeniem Narodowym (wspólnie obradujący Sejm i Senat). Powinien uczynić to w ostatnim dniu sprawowania funkcji swojego poprzednika.

PEŁNIENIE OBOWIĄZKÓW PREZYDENTA PRZEZ MARSZAŁKA SEJMU

- Jeżeli niemożność sprawowania urzędu występuje przejściowo, prezydent zawiadamia o tym Marszałka Sejmu, który tymczasowo przejmuje jego obowiązki. Jeśli prezydent nie jest w stanie zawiadomić marszałka o niemożności sprawowania urzędu, rozstrzyga o tym TK na wniosek Marszałka Sejmu.
- Zakończenie kadencji prezydenta RP przed upływem 5 lat może nastąpić w pięciu przypadkach. W każdym z nich obowiązki prezydenta obejmuje tymczasowo Marszałek Sejmu, do momentu wyboru następnego prezydenta. Są to: śmierć, zrzeczenie się urzędu, stwierdzenie nieważności wyboru prezydenta/inne przyczyny nieobjęcia urzędu, znanie przez Zgromadzenie Narodowe trwałej niezdolności do wykonywania urzędu, złożenie Prezydenta RP z urzędu orzeczeniem Trybunału Stanu.

ODPOWIEDZIALNOŚĆ

- Prezydent może być pociągnięty do odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu za naruszenie konstytucji, ustawy, popełnienie przestępstwa. W stan oskarżenia może go postawić Zgromadzenie Narodowe uchwałą podjętą większością 2/3 ustawowej liczby członków Zgromadzenia Narodowego na wniosek minimum 140 jego członków.
- Do czasu wydania orzeczenia przez Trybunał Stanu obowiązki prezydenta pełni Marszałek Sejmu, a prezydent jest zawieszony w sprawowaniu urzędu.

Jak podjąć decyzję?

W tych wyborach wystartuje 13 kandydatów – Artur Bartoszewicz, Magdalena Biejat, Grzegorz Braun, Szymon Hołownia, Marek Jakubiak, Maciej Maciak, Sławomir Mentzen, Karol Nawrocki, Joanna Senyszyn, Krzysztof Stanowski, Rafał Trzaskowski, Marek Woch, Adrian Zandberg. Przed głosowaniem warto zapoznać się z ich sylwetkami, istnieje wiele narzędzi, które są w tym pomocne.

- **Testy poglądów** – pozwalają na porównanie swoich przekonań z odpowiedziami udzielonymi przez komitety wyborcze. Ich wypełnienie zajmuje niewielką ilość czasu. Można skorzystać z quizu myPolitics, Latarnika Wyborczego, kompasu wyborczego Oko.press.
- **Weryfikacja informacji** – Stowarzyszenie Demagog analizuje wypowiedzi polityków i kandydatów na prezydenta, walczy z manipulacjami w czasie kampanii.
- **Śledzenie polityków na mediach społecznościowych** – obserwowanie ich profili, fanpage, słuchanie nieoficjalnych wypowiedzi i komentarzy.
- **Oglądanie wywiadów i debat** – źródło informacji o programie, stylu komunikacji, wizji państwa.
- **Bezpośredni kontakt** – wiece i spotkania na żywo.

myPolitics

Latarnik Wyborczy

Kompas Oko.press

Demagog

Źródła

- Dezinformacja oczami Polaków (2024).
- CBOS (2023). Zainteresowanie polityką wśród osób od 65 roku życia.
- CBOS (2021). Zainteresowanie polityką i poglądy polityczne młodych Polaków na tle ogółu badanych.
- CBOS (2024). Kobiety i polityka.
- Garlicki, L. (2023). Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu (wyd. 10). Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer.
- Kowalski, J. (2008). Instytucja prezydenta w Rzeczypospolitej Polskiej – tradycja i współczesność. Humanum – Międzynarodowe Studia Społeczno-Humanistyczne, nr 2/2008.

Zdjęcia

- Marcin Białek, CC BY-SA 3.0
<<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0>>, via Wikimedia Commons
- Bartosz Morąg, CC BY-SA 3.0
<<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0>>, via Wikimedia Commons

STOWARZYSZENIE
RACJA

stowarzyszenieracja.pl
@stowarzyszenieracja
FB: Stowarzyszenie Racja

